

komen is, is me niet bekend. Wel, dat niet het minst de Roomschen van de omwenteling hebben geprofitteerd. Zij deden hun best om van de gelijkstelling van Brabant met de andere gewesten en van de overige rechten en aanspraken, die hun toegekend werden, zooveel mogelijk voordeel te trekken. In de Nationale Vergadering lieten ze zich, met name bij de debatten over de scheiding van Kerk en Staat, krachtig gelden. Aan den uitersten linkervleugel der Unitarissen weerden ze zich met opvallende activiteit. Een gevolg daarvan was, dat zij bij de al spoedig intredende reactie naar den achtergrond gedrongen werden. Zoo in het algemeen gesproken draagt de Revolutie te onzent een Protestantsch karakter, mits men dan „Protestantsch” opvatte in den negatieven zin van het woord.

„Wie waarlijk Protestant is”, sprak Paulus van Hemert, die, oorspronkelijk Hervormd predikant, om zijn onrechtzinnige gevoelens zijn ambt had moeten neerleggen, „protesteert tegen hetgene de menschen buiten, ja dikwijls helaas! tegen het gezag der rede als geloofsartikels hebben vastgesteld.”¹⁾ Meende hij eerst nog de dogmatiek van onredelijkheden te kunnen zuiveren, alleen met de rede te rade gaande, kwam hij er toe, zelfs het gezag van den bijbel te loochenen.

Hiermede is echter allerminst gezegd, dat de voorstanders der omwenteling, ook niet de Remonstranten, bij wie hij zich aansloot, allen zoover gingen als hij.²⁾ De massa denkt nu eenmaal trager dan de enkeling. Van radicalisme was men over het algemeen afkeerig. Het werk van Payne, De Eeuw der Rede, volgens hetwelk alle bijzondere godsdienststelsels vruchten zijn van bedrog en heerschzucht, de bijbel een boek van fabelen, God zich alleen in de Natuur openbaart en Jezus' beteekenis ligt in zijn zedelijk karakter, beleefde hier in 1798 twee drukken, doch een daartegen gericht apologetisch geschrift van Nuys Klinkenberg binnen het jaar acht.³⁾

De nestor onzer hoogleraren (Prof. Geesink) heeft eens van deze plaats gesproken over „religieus eclecticisme”. Welnu, dat is het wat we juist in dezen tijd vinden. Uit het gedachtenfonds der Aufklärung neemt men veel over, maar men houdt daarnaast aan allerlei vast, dat afkomstig was uit de openbaringstheologie.

¹⁾ Van der Wyck, over Paulus van Hemert, Gids 1890, II, p. 136.

²⁾ cf. Groenewegen, Van Hemert, p. 77.

³⁾ Teyler's Theol. Tijdschrift, IV, p. 361.

* Voorvader v. ANTON (behand. JUDOKA) Hihi V.H. gr. jesserg!!

O.H.
LWL.